

6. Погорельская С. «Где мы сильны...» (Новая германская политика в Евросоюзе в 2010 г.) / С. Погорельская // Мировая экономика и международные отношения. – 2011. – № 7. – С. 44–57.
7. Резнікова Н. В. Стабілізаційні програми ЄС як відповідь світовій фінансовій кризі [Електронний ресурс] / Н. В. Резнікова, М. М. Відякіна. – Режим доступу : <http://194.44.242.245:8080/dspace/bitstream/handle/123456789/24623/52-Reznikova.pdf?sequence=1>
8. Резнікова О. О. Нові тенденції розвитку світової економіки: глобальне управління як реальність сьогодення / О. О. Резнікова // Фінанси України. – 2011. – № 11. – С. 44–53.
9. European economy guide. Polarised prospects [Electronic resource]. – Access mode : http://www.economist.com/blogs/dailychart/2010/12/europes_economies
10. International Monetary Fund – the official website [Electronic resource] // The IMF and Europe. – Access mode : <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/europe.htm>
11. One Possible Outcome of Greece Crisis: Only Splitting the Euro Will Save It [Electronic resource] / The Wall Street Journal. – Access mode : <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704804204575069570005834614.html>
12. The euro, monetary policy and the design of a fiscal compact [Electronic resource] / The European Central Bank. – Access mode : <http://www.ecb.int/press/key/date/2011/html/sp111215.en.html>

Стаття надійшла до редколегії
29.10.2012 р.

УДК 339

Я. Мартинюк – здобувач кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Роль та значення економіки знань у контексті євроінтеграційного співробітництва України

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

У статті визначено роль та значення економіки знань, досліджено дефініцію поняття «економіка, яка ґрунтується на знаннях» у контексті розвитку євроінтеграційного співробітництва України.

Ключові слова: економіка знань, інновація, Європейський Союз.

Мартинюк Я. Роль и значение экономики знаний в контексте евроинтеграционного сотрудничества Украины. В статье определена роль и значение экономики знаний, проведенное исследование дефиниции понятия «экономика, основанная на знаниях» в контексте развития евроинтеграционного сотрудничества Украины.

Ключевые слова: экономика знаний, инновация, Европейский Союз.

Martyniuk Ya. The Role and Importance of the Knowledge Economy in the Context of the European Integration of Ukraine's Cooperation. The role and importance of the knowledge economy, definition of «knowledge based economy» in the context of European integration of Ukraine's cooperation are analyzed in the article.

Key words: the knowledge economy, innovation, the European Union.

Постановка наукової проблеми та її значення. Зважаючи на необхідність та важливість інновацій як економічного ресурсу, все частіше увагу акцентують на концепції економіки, основаної на знаннях. У зв'язку з процесами глобалізації та інтеграції, попит на даний тип ресурсу у світі зростає досить швидкими темпами. Для того, щоб у майбутньому досягнути динамічних результатів, основні актори міжнародних відносин повинні вдало застосовувати механізм управління ресурсом, який у цілому відображений в економіці знань. Дана модель виступає прерогативою потенціалу розвитку країн та регіонів, а якість і швидкість отримання знань, уміння використовувати досягнення техніки та сучасних технологій дасть можливість окремим країнам отримати переваги на конкурентоспроможному ринку.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Проблематиці інноваційності в системі економіки знань присвячено чимало праць закордонних та вітчизняних науковців, які акцентують увагу

© Мартинюк Я., 2012

лише на окремих її аспектах залежно від особливостей своєї спеціалізації. Зокрема, варто згадати таких визначних вчених, як: П. Дракер, А. Козмінський, А. Куклінський, П. Ромер, Е. Тоффлер. У їхніх працях сутність самого поняття розглянуто неповно та потребує певного доопрацювання. Саме тому **мета** статті – провести дослідження дефініції поняття «економіка знань» та визначити її роль і місце в контексті розвитку євроінтеграційного співробітництва України.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Започаткований після Другої світової війни процес європейської інтеграції має за мету розбудову сталого структурного суб'єкта міжнародних економічних відносин на континенті. Саме тому співпраця країн в економічній сфері досить тривалий період була акцентом подібного формату взаємозв'язків. Паралельно розвитку економічного співробітництва держав-членів Європейського Співтовариства, що являє собою основу процесу інтеграції в Європі, вимір і площина конкурентоспроможності держав та регіонів постійно актуалізувалися й змінювалися, що зумовило формування нового типу економіки, основаної на знаннях і новітніх технологіях. Це явище спостерігається і у високорозвинених країнах, і в країнах, які нещодавно вступили на шлях прискореного економічного й технологічного розвитку. Такий тип економіки для держав, які бажають розвиватися та прагнуть мати високий рівень розвитку й конкурентоспроможності, насамперед повинен відштовхуватися від інновацій. На думку окремих науковців, саме інноваційність є одним із найважливіших чинників соціально-економічного розвитку країн і добробуту регіонів.

Європейський Союз, членами якого на цей момент є 27 країн, розвивається в подібному напрямі та досягнув якісно нового етапу розвитку, свідченням чого є Лісабонська стратегія – керівництво з розвитку інноваційної економіки країн та регіонів протягом 2000–2010 рр. Ця Стратегія окреслювала цілі й заходи платформи конкурентоспроможної інноваційної моделі економіки Співтовариства – економіки знань, що є вдалим поєднанням випереджуючих норм і стандартів, інноваційних засад розвитку прикордонних територій та економіки країни в цілому. Інноваційності й надалі відводиться чільне місце в найважливіших документах Спільноти. Нині це керівництво перейняла нова Стратегія розвитку Співтовариства, документ Європейської комісії «Європейський Союз 2020».

Проаналізувавши дані Стратегії, потрібно зазначити, що обидва документи переслідують однакові цілі, проте механізм їхньої реалізації дещо різниться. Основна мета прийнятої Європейською Радою Лісабонської стратегії у 2000 р. полягала у створенні найбільш конкурентоспроможної та динамічної економіки у світі, основаної на знаннях, здатної забезпечити стійке зростання і створити ще більше робочих місць кращої якості, забезпечуючи при цьому найвищі соціальні стандарти. Лісабонська стратегія вимагала прийняття послідовних заходів у багатьох сферах, включаючи освіту, наукові дослідження, державні фінанси, розвиток інформаційного суспільства та розбудову фундаменту нової економіки, основаної на знаннях і сучасних технологіях. Лісабонська стратегія припускала, що члени Європейського Союзу максимально використають науково-дослідний потенціал Співтовариства. Вона повинна була стати рушійною силою економіки держав-членів Союзу. У 2004 р. спеціальна група на чолі з колишнім прем'єр-міністром Нідерландів Вімом Коком підготувала доповідь про підсумки реалізації Лісабонської стратегії протягом декількох останніх років. У результаті було встановлено, що поставлених цілей основного стратегічного документу не вдалося досягнути, а це, у свою чергу, призвело до перегляду основних положень Лісабонської стратегії Європейською Радою в березні 2005 р. Отже, в оновленій Лісабонській стратегії було зроблено ще більший акцент на забезпечення сталого економічного розвитку Співтовариства та створення нових робочих місць. Ключем до успіху в новій Лісабонській стратегії мали б слугувати інноваційність, економіка, основана на знаннях, а також поліпшення бізнес-середовища на території Європейського Союзу.

Незважаючи на труднощі в реалізації Лісабонської стратегії, Європейський Союз й надалі продовжує розвиватись у цьому напрямі, використовуючи основні принципи та ознаки інноваційності в новому стратегічному документі «Європейський Союз 2020». Випереджуючі темпи інноваційного розвитку таких світових економік, як США, Японія, Південна Корея, Китай, задають ритму подальшому розвитку Європейської спільноти в розбудові сучасної інноваційної та конкурентоспроможної економіки, від якої буде залежати майбутнє і окремих держав-членів, і Європейського Союзу в цілому.

Інновації й надалі залишаються одним із ключових факторів розвитку, на якому ЄС постійно акцентує увагу. Основна складність розвитку для Європейського Союзу в даному напрямку – це систематичний технологічний прогресивний розвиток таких держав як США та Китай. Саме вони, до

недавнього часу займали лідируючі позиції, у контексті низьких витрат на виробництво для найбільших виробничих потужностей високотехнологічного рівня. Подібні країни швидко вчаться і модернізуються, створюючи все більш жорстку конкуренцію для Заходу, у тому числі й для Європейського Союзу (рис. 1). Також іще однією серйозною загрозою для технологічних прагнень Європейського Союзу може бути конкуренція «азіатських тигрів».

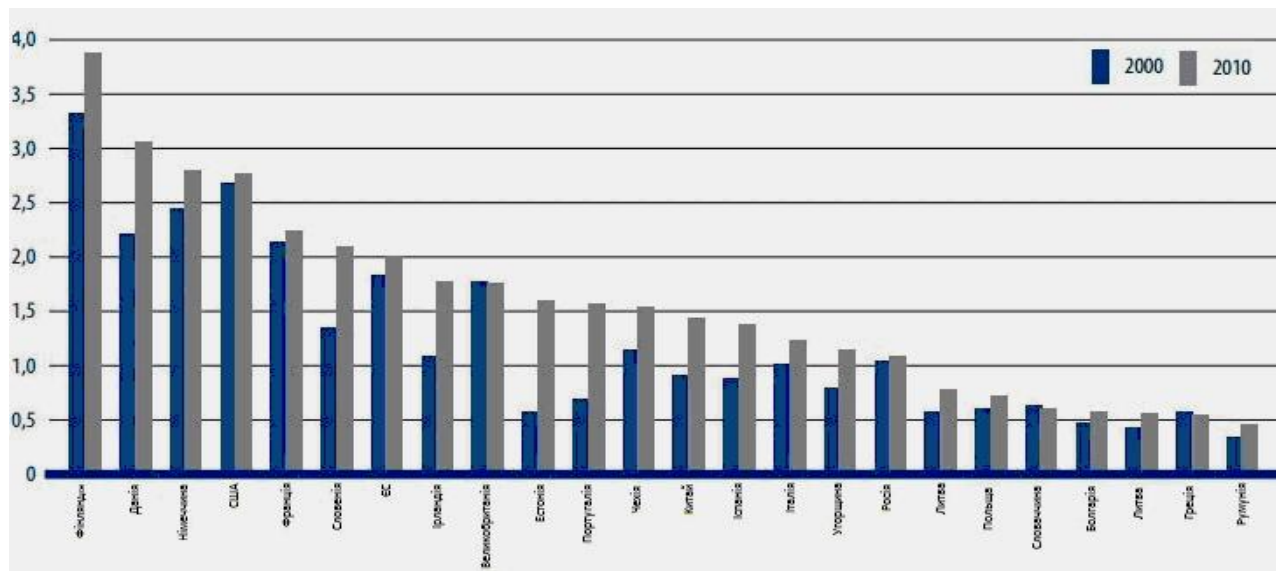

Рис. 1. Частка видатків на НДДКР щодо ВВП у вибраних країнах у 2000 і 2010 рр., (%) [1]

Реалізація Лісабонської стратегії протягом 2000–2010 рр. принесла ЄС відчутні вигоди. За підсумками Світового економічного форуму 2008 р., реалізація стратегії принесла ЄС зростання ВВП, що для подальшого розвитку Спільноти відіграє вирішальне значення, оскільки збільшення частки інновацій в економіці та розбудова економіки, основаної на знаннях ще більше, ніж було до цього, й надалі залишається пріоритетним завданням. Хоча Європейський Союз має величезний науковий потенціал і широкі можливості для досліджень, рівень упровадження інновацій, як і раніше, недостатній. Це одна з основних причин занадто повільного розвитку, конкурентоспроможності та економічних проблем.

Економіка знань є передусім економікою послуг, яка у високорозвинутих країнах бере активну участь у формуванні ВВП. Саме тому при дослідженні рівня розвитку країни потрібно аналізувати так звану квартетну структуру ВВП (сільське господарство, промисловість, сферу послуг та інноваційність – фінансові асигнування, виділені/отримані внаслідок упровадження інноваційних технологій і процесів).

Аналізуючи дані рис. 1, бачимо, що найбагатші економіки Європи та світу (в розрахунку за ВВП) характеризуються більшою інтенсивністю застосування інноваційних засад і навпаки. Цікавим є також співвідношення витрат на НДДКР. Із точки зору інтенсивності інновацій серед європейських країн домінують Скандинавські країни, про що свідчать дані рис 2.

У рейтингу використання технологій та інновацій Україна перебуває лише на 83-му місці серед 104 країн, стоїть у кінці списку за здатністю адаптувати нові технології через залучення прямих іноземних інвестицій, посідає 76-те місце в рейтингу з інформаційних і телекомунікаційних технологій, оскільки ці нові інструменти економічного зростання не використовуються повною мірою [2]. Зважаючи на євро інтеграційні пріоритети розвитку України, ці показники потрібно терміново покращувати, оскільки в країні наявні всі необхідні для того ресурси та потенціал.

Економіка знань успішно поєднує в собі прогресивний розвиток технологій, підвищення ролі сфери послуг, усе більш залежить від управління інформацією, її якістю та швидкістю обміну. Процес перетворення загальної інформації на необхідні практично адаптовані знання вимагає своєрідних навичок і вмінь до освоєння нових та новітніх методів збору, обробки, передачі й використання ресурсів, оскільки власне розвиток інноваційно-інформаційного суспільства призводить до радикальних соціально-економічних змін у подальшому розвитку країн, регіонів та добробуту соціуму.

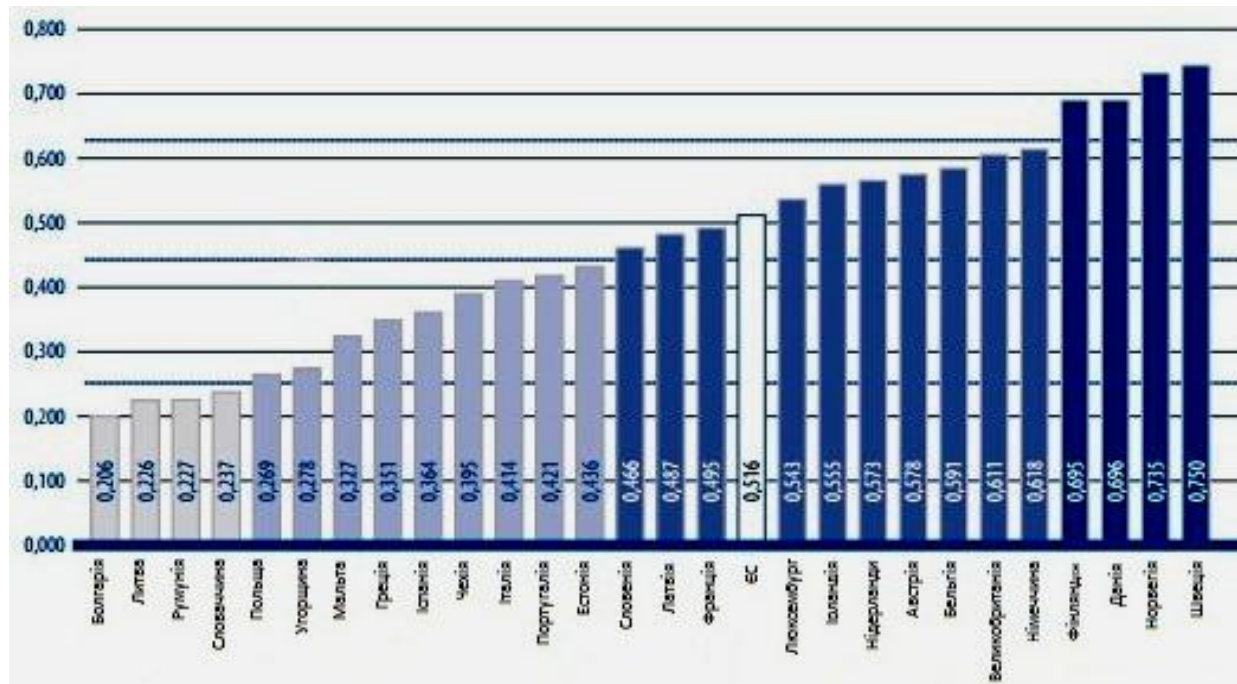

Рис. 2. Коефіцієнт інноваційності країн-членів ЄС [1]

Формування нового типу економіки, що іменується як економіка знань (англ. *knowledge economy*, *knowledge-based economy* та інші відомі позначення, такі як: *new economy*, *knowledge-driven economy*, *digital economy*, *network economy*) є одним із найбільш цікавих явищ у сучасному світі. За своєю суттю це так звана переорієнтація сучасної економіки, що полягає в поступовому переході від матеріаломісткої економіки до економіки, основаної на знаннях та інформації. У результаті існуюча конкурентність держав і регіонів на базі матеріальних ресурсів поступово витісняється можливістю конкурувати нематеріальними ресурсами, зокрема за допомогою людського капіталу, знань та інновацій. Перспективи розвитку все частіше визначають інтелектуальний потенціал людини, а також знання у сфері новітніх досягнень сучасної науки. Розбудова нової економіки, де інновації відіграють ключову роль, – основне завдання для країн і регіонів, метою яких є досягнення високого рівня розвитку і конкурентоспроможності. Її мета полягає не лише в розкритті сутності вже існуючих знань, а й у їхньому ефективному застосуванні й використанні всіх галузей знань у всіх видах економічної діяльності. Економіка знань характеризується тим, що найшвидші темпи розвитку охоплюють ті сектори економіки, які пов'язані з розвитком науки та обробкою інформації. Економічний успіх застосування такої моделі більшою мірою ґрунтується на ефективності використання нематеріальних активів (знань, умінь та інноваційного потенціалу) як основного джерела конкурентної переваги. Підтвердженням та логічним продовженням цього є трактування відомого американського економіста Пола Майкла Ромера (1955 р.), який вважає, що фундаментальне значення в сучасній економіці відіграють не лише матеріальні чинники (*hardware*), як це було раніше, а все частіше їхню функцію виконують кодифіковані (*codified knowledge*, *software*, у тому числі книги, проекти, розробки, що зберігаються на електронних носіях) і некодифіковані знання (*tacit knowledge*, *wetware*, так звані невисловлені знання, які існують у свідомості та виражають людські переконання, вміння та навички) [4]. Широко розповсюджений термін «знання» не має, як відомо, того, загальноприйнятого визначення і варіюється залежно від перспектив, із яких ми дивимося на знання (психологія, економіка, менеджмент). Беручи до уваги одне з визначень категорії «знання», можна припустити, що це «в цілому достовірна інформація про реальність і можливість їх використання». З економічної точки зору, що підходить для формування новочасної економіки, знання можна розглядати як застосовану інформацію або як певні інноваційні рішення.

Термін «економіка знань» (англ. *knowledge-based economy*), а також нарівні застосовувані терміни («нова економіка» – *new economy*, «цифрова економіка» – *digital economy*, «мережева економіка» – *network economy*), досить часто використовуються науковцями для опису еволюції економічної

структури та тісно пов'язані з поняттям «інформаційне суспільство», яке з'явилося в 70-х рр. ХХ ст. і належить до відомої теорії технологічних хвиль визначного американського соціолога й футуролога Елвіна Тоффлера (1928 р.). Одним із ключових елементів теорії Тоффлера є технологія. Концепція технологічних хвиль належить до прориву винаходів, реалізованих людиною протягом усієї історії. Тоффлер розглядає історію людства в контексті трьох послідовних фаз технологічних хвиль:

I хвиля – аграрна, виникнення якої асоціюється з появою близько 10 000 р. тому інновацій та навичок, пов'язаних із сільським господарством і широко розповсюдженим осілим способом життя людей.

II хвиля – індустріальна, пов'язана з двома конкретними винаходами новожитної епохи: книгодрукування і паровий двигун. Для цього періоду характерне виробництво великої кількості сталі, електроенергії, необмежене використання викопних видів палива, впровадження нових транспортних засобів (у тому числі громадського транспорту) і введення стандартизації та уніфікації.

III хвиля – постіндустріальна, сучасна, яка характеризується широкомасштабним упровадженням новітніх інформаційних та комунікаційних технологій, що пропонують необмежені можливості трансферу інновації один від одного [5].

Описана Е. Тоффлером «Третя хвиля» являє собою нову економіку, у якій важливу і зростаючу роль відіграє інформація, а також те, що з нею в змозі зробити людина, використовуючи свій інтелект. Зміни, на які звертає увагу Тоффлер, є ефектом технологічної революції, яка тісно взаємопов'язана з відносно недавніми інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ, англ. *Information and Communication Technologies – ICT*), розвитком глобальної економіки, а також із щоразу тіснішим взаємозв'язком сучасної економіки з наукою та її найновішими розробками. У цьому випадку ключем до створення розбудови нової економіки є інновації, що стало особливо актуальним із появою нових типів технологій, так званих GPT-технологій (*General Purpose Technology*). Серед цих ключових засад, як вважають деякі науковці, недостатньо використовувати лише GTP-технології, оскільки для того щоб побудувати економіку, яка ґрунтується на знаннях, інновації повинні вийти за рамки економічної сфери та відповідний розвиток соціальної сфери. Упровадження економіки знань для розвитку суспільства означає, що детермінуючим чинником якості життя є знання, можливість орієнтації в інформаційних джерелах, а саме ефективний пошук та інтерпретація знайденої інформації, розгляд її в певному контексті, творче опрацювання і формування з неї необхідних знань. Адже випереджувальна риса інновацій дасть змогу реалізувати ефективний інноваційний розвиток суб'єктів світогосподарських зв'язків, який буде зосереджений на впровадженні засад нової економіки, нових організаційних рішень та нових способів управління.

Існує чимало підходів до розуміння того, чим саме є економіка знань. Зі зрозумілих причин ми не можемо охопити всі визначення, саме тому зупинимося лише на деяких із них, які, на нашу думку, потрібно зазначити. Перше, сформульоване Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і представлене в її виданні, присвячене економіці знань. За ОЕСР, економіка знань – це новий тип економіки, який безпосередньо ґрунтується на виробництві, розповсюдженні і використанні знань та інформації [1]. У свою чергу, польський учений А. К. Козмінський вважає, що економіка знань – це економіка, де підприємства засновують свої конкурентні переваги на знаннях, що є можливим на підставі створення умов, які сприяють появі та успіху підприємств, конкурентними перевагами яких є знання [2].

Основою для розбудови економіки знань є інновації, а також спланована проінноваційна політика держави. За словами А. Куклінського, в економіці знань стимулятором соціально-економічного розвитку є людські знання, а також можливість їх утворення, що призводить до виникнення власного зворотного зв'язку між економікою та суспільством [3]. У постіндустріальному суспільстві, на що звертає увагу на американський соціолог Деніел Белл, знання та інформація є джерелом стратегії і трансформації суспільства, тобто власне тим самим, чим є капітал і праця в індустріальному суспільстві.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, переломний момент, що спостерігається сьогодні в усьому світі, пов'язаний із поступовим переходом до економіки знань, є важливою зміною принципового характеру. У попередній епосі визначальним чинником економічного розвитку були передусім сировина, робоча сила (як найдешевший), хороша технічна інфраструктура, організація і функціонування транспорту. Економіка була зосереджена на описі та вдосконаленні процесу переробки одних матеріальних благ в інші. На сьогодні, у часи постіндустріальної економіки, яка

ґрунтується на знаннях і сучасних технологіях, вищезазначені чинники економічного розвитку поступово змінюються новими, серед них висококваліфіковані працівники, університети та дослідницькі центри. Важливим елементом економіки знань є інновації, які забезпечують конкурентні переваги для більшості країн та суб'єктів світогосподарських зв'язків. Звідси необхідно створити та реалізувати інновації з випереджуючою методичною підготовкою і потребою їх реалізації.

Список використаної літератури

1. Innovation policies [Electronic resource]. – Access mode : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2011_en.pdf
2. Koźmiński A. K. Cechy Gospodarki Opartej na Wiedzy (G.O.W.), ich współczesne znaczenie i warunki skuteczności / A. K. Koźmiński // Gospodarka oparta na wiedzy – wyzwanie dla Polski XXI wieku. – Warszawa : KBN 2001. – S. 120.
3. Kukliński A. O nowym modelu polityki regionalnej / A. Kukliński // Studia Regionalne i Lokalne. – 2003. – Nr 4 (14).
4. Romer P. M. Economic Growth / P. M. Romer, D. R. Henderson // The Fortune Encyclopedia of Economics. – New York : Time Warner Books, 1993.
5. Toffler A. Trzecia fala / A. Toffler. – Poznań : Wydawn. Kurpisz S. A., 2006.

Стаття надіслана до редколегії
01.10.2012 р.

УДК 339.92

І. З. Цюпа – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Перебудова системи чинників підвищення ефективності транскордонного співробітництва

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

У статті досліджено теоретико-методологічні питання транскордонного співробітництва в роботах вітчизняних та іноземних науковців. Висвітлено основні чинники, які стоять на перешкоді підвищенню ефективності транскордонного співробітництва, а також перспективи і можливі шляхи реалізації повноцінного та ефективного співробітництва. У контексті наведених у статті чинників проаналізовано проблемні моменти та запропоновано можливі шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, чинник, ефективний розвиток.

Цюпа І. З. Перестройка системы факторов повышения эффективности трансграничного сотрудничества. В статье исследованы теоретико-методологические вопросы трансграничного сотрудничества в работах отечественных и иностранных ученых. Освещены основные факторы, которые препятствуют повышению эффективности трансграничного сотрудничества, а также перспективы и возможные пути реализации полноценного и эффективного сотрудничества. В контексте наведенных в статье факторов проанализированы проблемные моменты и предложены возможные пути их решения.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, фактор, эффективное развитие.

Tsyupa I. Z. The Rebuilding of Cross-Border Cooperation Effectiveness Increase Factors' System. Theoretical-methodological questions of cross-border cooperation in the works of domestic and foreign scientists are investigated in the article. The major factors, which impede the cross-border cooperation effectiveness increase, and also the perspectives and possible ways of full and effective cooperation realization. In the context of factors, underlined in the article, the problematic moments are analyzed and the possible ways of their solving are proposed.

Key words: cross-border cooperation, factor, effective development.

Постановка наукової проблеми та її значення. Транскордонне співробітництво в Україні стає одним із важливих напрямів європейської інтеграції, що здійснюється на регіональному рівні і починає посідати провідне місце в процесі формування її регіональної політики. Поглиблення транс-